

Павло Мовчан

**«СИЛА НАЦІЇ В СИЛІ ЇЇ КУЛЬТУРИ». ВИСТУП НА ВРУЧЕННІ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ПРЕМІЇ ІВАНА ОГІЄНКА ЛАУРЕАТАМ 2012 р.
КИЇВ, УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ, 10 ТРАВНЯ 2012 р.**

Справжня історія народу складається з історії окремих особистостей, які, власне, формують історичне річище, визначають його напрям і потугу. Течія Івана Огієнка – могутня, тож логічно виникає питання: а чому ми тривалий час були відлучені від визначної постаті Івана Огієнка в новітній історії? Чому навіть за достатньо серйозний часовий відтинок існування України як незалежної держави ми ще не на повний голос вимовляємо імена тих, хто на початках ХХ сторіччя відстоював свою нерозривну спокревність із великим національним масивом України історичної?

Колись один російський реформатор виголосив гірку сентенцію, яка значною мірою стосується і нас: «Переконувати людей важко, а перепереконувати майже неможливо».

І якою треба було бути зарядженою енергетичною потугою особистістю, аби в бездержавній нації пробудити інтерес до власного національного буття: з власним проектом держави, культури, історії, мови, перспективи...

Ця нелегка горстка пасюнаріїв, які зробили все можливе, аби отямити зденационалізовану масу і своїми безнастанними щоденними трудами витворили те, чого бракувало нації: пробудити в пересічній людині віру в себе і, педалюючи на слові «Україна-українець», витіснити зі свідомості рабські клеймові знаки «малорос», «хохол», «підляшок». Який величезний масив роботи потрібно було підняти в усіх ділянках і передовсім в освіті! Тому Іван Огієнко береться за цю справу, а далі діє як першопроходець у видавничій, культурологічній, історичній, церковній, мовно-інформаційній сферах. І за все це береться Іван Огієнко з вогнем, з виснажливою щоденною працею, адже він добре усвідомлював, що українці успадкували щонайменше два недоліки – «хатокрайство» та зволікання, відкладання на завтрашній день нерозв'язаних проблем. Тому Огієнко все життя невтомно працював, квапився зробити якомога більше, охопити дедалі ширші сфери національного життя, вірячи, що воєскресне Соборна свята Україна, а з нею і церква Христова». І найважливіші, найвизначніші слова в процитованих словах Огієнка є «глибокою вірою...» І оце гірчичне зернятко віри, не раз згадуване апостолом Павлом, творило дива, давало снагу, додавало днів, помножувало лави прихильників. І чи це було тоді, коли він створював міністерство в українському уряді, чи тоді, коли заснував у Кам'янці-Подільському університет, чи тоді, коли творив життєписи великих українців, до яких, до речі, необхідно вже долучити нашого ювіляра, якого, як на мене, Українській Церкві потрібно вже й канонізувати. Чи тоді, коли створював катедри, чи будував храми на далекій еміграції, чи тоді, коли перекладав Святе Письмо. Огієнко ніби дотримувався наполеонівської максими: «Краще мовчати, якщо неспроможне діяти», але діяти з іменем Господнім, у тісній пов'язаності з Господніми настановами. І не дивно, що згодом він із Івана Огієнка перетворюється на митрополита Іларіона. І все це відбувається в часи сатанинського розгулу, коли від Бога відрікаються верстви нації, інтелектуали, коли Господні настанови ставали порожнім звуком. Який неймовірно складний шлях до себе, тобто до Бога, отже, до Істини. Який не-

ймовірний огром проробленого, напрацьованого. Для того, щоб зреалізувати себе, потрібно було мати окрім віри ще й – за вислованням Євгена Маланюка: «Свідомість, усвідомлюваність національно-державних завдань України, потрібно було мати активно-творчий патріотизм, і, просто кажучи, самовідданість». Євген Маланюк 90 років тому зазначив: «Хтось сказав, що українці не вміють шанувати своїх героїв. А там, де нема пошани до визначних особистостей, не може витворюватися традиція, що грає таку велику роль у вихованні нації, в накресленні її історичних знань і шляхів (Є. Маланюк. Книга спостережень. – Торонто, 1966. – С. 263)

Як на мене, взятися за переклад Біблії Івана Огієнка спонукали два мотиви: перший – це глибоке усвідомлення, що Біблія є кодовою книгою загальноєвропейської, а відтак і української культури і величезної культури і величезного духовного та інтелектуального досвіду, що став своєрідною оптикою бачення правди небесної і Земної, правди людської, минушої; а другий, мовний мотив, є також позачасовим і визначальним.

Так само є дві сфери національного життя, в яких «церква, як стверджує митрополит Георгій (Ходр), – зобов'язана брати участь. Перша – це єдність нації, друга – захист знедолених, переслідуваних, гнаних за їх расу або мову (Людські цінності і стрічі культур. – Дух і літера. – С. 127).

У сфері культуроголої Огієнко розширив межі функціонування української культури, у часовому вимірі «обстоюючи неперервність національного культурного розвитку та його еквівалентність генезису нації» (І.Тюрменко). А які важливі висновки зробити він у мовознавстві в протрактуваннях про природу слова, про рідномов'я: «Кожна віра найміцніше зв'язана з рідною мовою народу, бо рідна мова – то основний родючий ґрунт кожної віри, рідна мова – шлях до Бога».

«Усі церковні богослужіння мусять відправлятися тільки живою мовою свого народу, як то було і в давнину».

«Церковні проповіді треба виголошувати тільки рідною мовою вірних, бо тільки вона найглибше промовляє до душі слухачів і найкраще буде їх для добра».

«Державним народом не може стати народ – несвідома нація, що не має соборної літературної мови, спільної для всіх його племен».

«Ніякий уряд не відважиться забирати чи зменшувати волю народів-націй, зцементованому соборною літературною мовою».

«Нація, духовно об'єднана соборною глибокою розвиненою літературною мовою, кінце стане державною».

«Сила нації – в силі її культури».

У цих карбованих рядках-заповітах перед нами стоять важливі, зацитувані сьогодні завдання, поставлені понад 70 років тому. Будьмо свідомі цього і будьмо відповідальні за той скарб, який успадкували. Тобто будьмо самими собою, як того домагався великий Син України – Іван Огієнко – Митрополит Іларіон...

(за газ. «Слово Просвіти». Всеукраїнський культурологічний тижневик. – 2012. – Ч. 20 (657), 17-23 травня. – С. 8).